

TÁJRENDEZÉSI MUNKARÉSZ

1. TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK

1.1. ALAPADATOK, TÉRSÉGI ADOTTSÁGOK

Mezőlak község Veszprém megye északnyugati részében, a Pápa-devecseri-sík kistájban helyezkedik el, északnyugati része a Marcal völgsíkjába is benyúlik. A természeti adottságokat e kistáj vonatkozásában vizsgáltuk.

A település 9 kilométerre, nyugatra fekszik a térség központjától, Pápától. A Pápa és Celldömölk (Győr-Szombathely) közötti vasútvonalon vasúti megállója van.

1.2. DOMBORZATI VISZONYOK

Mezőlak a Bakony és a Marcal-völgy közötti terjedelmes Pápa-devecseri-sík kistáj nyugati részén helyezkedik el. A terület tengerszint feletti magasság értelmében közepes helyzetű enyhén tagolt hordalékkúp-síkság. Az átlagos relatív relief 5-10 m/km². A Bakony felől a Marcalhoz siető Kis-Séd-patak északnyugat-délkelet irányultságú völgye szeli át a területet. A völgyсűrűség átlagos értéke a kistájban 1 km/km². A mélyebben fekvő völgytalpak nedvesebb (gyep, rét, legelő, nádas), a köztes hátságok szárazabb termőhelyek a területhasznosítás számára (szántók, erdők).

1.3. GEOLÓGIAI ÉS TALAJTANI ADOTTSÁGOK

Mezőlak területe a Marcal és a Bakonyban eredő kisvízfolyások közös hordalékkúp-maradványa, amelynek kavicsanyaga számos helyen megmaradt. A felszín nagyobb részét azonban löszös-iszapos-homokos folyóvízi és lejtőüledékek borítják.

A táj uralkodó talajtípusai az erdőtalajok. Ezek közül legnagyobb területi részarányal az agyagbemosódásos barna erdőtalajok fordulnak elő. Általában löszös vagy más periglaciális üledékeken találhatók. Mechanikai összetételük homokos-vályog, vályog, kisebb részben homok. Vízgazdálkodásukat gyakran nem a mechanikai összetétel, hanem a kőzet felszín közeli megjelenése alakítja.

Az alacsonyabb térszínek periglaciális, löszös üledékeinek talajai a csernozjom barna erdőtalajok. Mechanikai összetételük homokos vályog, agyag. Vízgazdálkodásuk a könnyű mechanikai összetételnek megfelelően nagy vízlevezető, közepes vízraktározó képességgel jellemezhető. A réti talajok felé jelentenek átmenetet a réti csernozjom talajok, melyeken elsősorban szántók, kisebb részben gyepterületek találhatók.

A vízfolyások allúviumán (a földtörténeti jelenkorban kialakult áradmányos vagy hordalékos talaj vagy kőzet) lápos réti és réti talajok találhatók többségében vályog mechanikai összetétellel, szénsavas mésztartalommal.

1.4. ÉGHAJLAT

A kistáj mérsékelten hűvös éghajlatú, de már a mérsékelten meleg övezet határán van. A csapadékviszonyok szempontjából a mérsékelten száraz éghajlattípusba sorolható a község éghajlata.

A napfényes órák száma 2000 óra/év körüli értéket mutat. Az évi középhőmérséklet 9,5 és 10,0 °C között változik, a vegetációs időszaké 16,0 és 16,5 °C között mozog. A csapadék évi összege 600-650 mm, ami az utóbbi években jelentős ingadozásokat mutat az évi mennyiségben és az év közbeni eloszlással kapcsolatban egyaránt, ami a mezőgazdasági termesztést hátráltatja (csapadékmentes, aszályos és a földek művelését akadályozó többletvízes, csapadéokban dús időszakok szabálytalan váltakozása). Az átlagos szélsősebesség 3,2 m/sec körüli. Leggyakoribb az északi és a déli szélirány.

1.5. VÍZRAJZI ADOTTSÁGOK

A Pápa-devecseri-sík kistáj teljes egészében a Marcal jobb oldali vízgyűjtő területe, amelyet egymással párhuzamosan a Marcalba siető patakok tagolnak. Az árvizek a kora nyári csapadékmaximum idején, a kisvizek ősszel a leggyakoribbak. Megjegyzendő, hogy a bauxitbányászat miatt a '70-es, '80-as években a bakonyi karsztvízkiemelés jelentős vízhozamcsökkenéssel járt, de a bányászat visszaszorultával a főkarsztvíz szintje fokozatosan emelkedik.

A vizsgált terület legfontosabb vízfolyása a Kis-Séd-patak, amely a közigazgatási területet északnyugat-délkelet irányban szeli át, valamint a külterületet északkeleten érintő Tapolca-patak. Jelentős vízfelület a külterület északnyugati oldalán létesült 88 ha-os mesterséges tó, amely tőzegbányászat következtében alakult ki.

A talajvíz szintje a patakvölgyben 2 m-nél magasabb, a völgyek közötti hátakon 4 m alatt van. Kémiai jellege elsősorban kalcium-magnézium-hidrogénkarbonátos. Mind a patakok vízhozama, mind a talajvíz mennyisége és szintje erősen függ az időjárástól. Az utóbbi évek már említett csapadékszegény és rapszódikusan változó éghajlata számos forrás, patak kiszáradásához vezetett, vagy az állandó vízfolyást időszakossá tette.

1.6. ÉLŐVILÁG

A vizsgált terület florisztikai térbeosztás tekintetében a Magyar vagy Pannóniai flóratartomány (*Pannonicum*) Alföldi flóraidékének (*Eupannonicum*) Kisalföldi flórajárásában (*Arrabonicum*) helyezkedik el. A potenciális erdőtársulások között említhetők az ártéri puha- és keményfaligetek (*Salicetum*; *Quercus-Ulmetum*), a gyertyános-kocsányos tölgyesek (*Quercus robur-Carpinetum*), illetve a gyertyános-kocsánytalan tölgyesek (*Quercetum petraeae-Carpinetum*).

A patakparton nagyrészt hiányzik a patakkísérő fás növényzét, többnyire csak gyepek sáv képviseli a part menti vegetációt. A fás növényzetet a meglévő részeken többnyire nemes és őshonos nyaralok (*Populus sp.*) és fűzök (*Salix sp.*) fa- és cserjetermetű fajtái képviselik.

Az északnyugati rész füves élőhelyein elsősorban a rovarvilág gazdagsága érdemel említést, melyek közül is az egyenesszárnyúak (sáskák, szöcskék, tücskök) emelkednek ki nagy egyedszámukkal. Az ugyanitt található nádasok, nyílt vízfelületek vonzzák a madárfajtákat. Táplálék reményében sok vízhez kötődő madár látogatja a területet.

A rovarokon kívül a gyepterületek kiváló élőhelyet biztosítanak a madárfajoknak, kistestű rágcsálók számára. A rágcsálók és apró termetű madarak a bagolyfajoknak, kisragadozó emlősöknek, és más ragadozó madaraknak (egerészölyv, kékes rétihéja, vörösvércse, karvaly) jelentenek táplálékot.

A szántóföldi művelés a természetes erdőtársulásokat nagyrészt visszaszorította, azonban a szántóföldeket és földutakat, árkokat kísérő fás, cserjés állományoknak jelentős ökológiai szerepe van. Búvá-, illetve táplálkozóhelyet nyújtanak a rovaroknak, lepkéknek, gyíkoknak, énekesmadárfajoknak. Megfelelő hálózati esetén lehetővé teszik az apró énekesmadarak, vagy a lepkék vándorlását, amelyek takarást, vagy különleges klímahatást igényelnek vándorlásuk során.

2. TÁJ- ÉS TELEPÜLÉSTÖRTÉNET

A tájat és a benne élő ember sorsát a Marcal mocsaras melléke mindig meghatározta a történelem folyamán. Minden bizonnyal a bronzkor lakossága, az avarok és a rómaiak is előnyösnek tartották a táji adottságokat a letelepedéshez.

A rómaiak és az utánuk következő népvándorlás korabeli népek még nem végezhettek maradandó tájalakító tevékenységet ezen a vidéken. A X. század elején betelepülő magyar népcsoportok egyrészt magukkal hozták saját mezőgazdasági kultúrájukat, másrészt az itt lakó késő avar telepek lakóinak módszereit használták fel a termeléshez, tenyésztéshez. A középkori magyar állam megszilárdulásakor, a XII-XIII. században indult el a népesség olyan arányú növekedése, hogy szükség volt az erdők irtással szántókká történő átalakítására, lápok, vizes területek

lecsapolására, patakmedrek rendezésére. Az erdők irtása fáradságos munkát jelentett. Először a fa törzsén, nem messze a tövétől fejszével körben, gyűrű alakban lefejtették a hancsot, ezért a fa kiszáradt (cserzés). Az elfűrészelt törzseket legallyazták, csomóba rakták, majd csákánnyal, fejszével, irtókapával, ásóval kiszedték a tuskókat és a gyökereket, ezeket helyben elégették. A művelés az első évben ásóval és kapával kezdődött, majd legelő állatokat tereltek az irtásra, melyek trágyázásukkal a talajelőkészítést segítették. Így indult a területek szántóvá, legelővé alakítása.

Az 1200-as évekből származó oklevél Mezeulaknak, Mezewlaknak nevezi a települést. Bél Mátyás monográfiájában már Mező Lak néven szerepel. Ebben az időben többen birtokolják, legnagyobbbrészt Kenessey István jogán Castilglioni gróf, akinek második házassága révén kerül az Esterházy család kezébe.

A XVI. században nagy területű művelt területek maradtak paragon, ahol megindult a begyepesedés, majd a beerdősülés folyamata. A XVIII. század első felétől újra elindult a gazdálkodás, a degradált területeket megtisztították az elburjánzó növényzettől és az igaerő növekedése lehetővé tette a szinte korlátlan mezőgazdasági művelést.

Az 1784-87 között történt felmérés szerint 78 család lakott itt, jobbágyként adózva. A református templomot 1623-ban építették, majd 1838-ban és 1911-ben felújították. Már 1560-ban tanítói állást létesítettek. Az evangélikusok 1893-ban szerveztek iskolát. Számos külterületi major tartozott a településhez, de az idők folyamán ezek megszűntek.

1836-ban Esterházy Miklós gróf a község 5119 holdjának közel felét birtokolta. A XX. század 30-as éveiben került a terület nagy része az ácsi cukorgyár részvényeseihez. Az 1945-ös földosztáskor pedig 3116 holdat osztottak ki az igénylők között.

A XX. században a mezőgazdasági gépek megjelenésével és folyamatos fejlődésével új lendületet kapott a gazdálkodás. A hajdan lóval, fogattal művelt kisparcellákat felváltották a nagy területű szántók, melyeket a gépek akadálytalanul, hosszan, minél kevesebb fordulással művelhettek, így gyökeresen átalakult a tájszerkezet. A vasút és útépítés tovább csökkentette a biológiaiilag aktív területet, élőhelyeket szakított szét, a fokozódó vegyszerhasználat és hulladéktermelés pedig tovább szennyezte a környezetet és degradált felületeket hozott létre.

A lakosok száma 1950-től folyamatosan csökken, jelentős a 60 év felettiek aránya. Óvoda, általános iskola működik a településen.

3. TÁJHASZNOSÍTÁS

3.1. ZÖLDFELÜLETI ELEMELK VIZSGÁLATA

3.1.1. ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSKÉP, TELEPÜLÉSSZERKEZETI SAJÁTOSÁGOK

A településre a négyzethálós szerkezet jellemző. A település legősibb része minden bizonnyal a Kossuth Lajos, Petőfi Sándor utca volt, s később kezdett el a település a vasút felé terjeszkedni. Ezek a fejlődési szakaszok a telekosztásokon kívül a beépítésben, az épületek stílusában is megnyilvánulnak. Az említett két utcában zömmel egyszintes a beépítés (bár kétszintesek is beékelődnek), s főként a templomok környékén több múlt századi barokk építészeti stílusjegyet tükröző, osztópárkányos, macskalépcsős homlokzattal kialakított épület látható, de néhány nagyobb lakóházon vakolatból húzott kváderformák, ablakszemöldökök, könyöklőpárkányok is megfigyelhetők, amely eklektikus vonásokra utal. A beépítés nagyrészt utcavonalas, sok kőlabazatos ház látható, előfordulnak tömör kerítések, kerítésbe vájt kapuzatok. A járófelületek beton járdalappal burkoltak.

A lakóterület déli része más képet mutat. Ez az Arany János utca bevezető szakaszára, a Munkácsy, illetve a Bartók utcára vonatkozik. Dominál a kétszintes beépítés, a házak változó homlokzat- és tetőkialakítással, ugyancsak változó színnel jellemezhetők. Pozitívum, hogy a kőlabazatos kialakítású kerítések néhány szakaszon egységes képet tükröznek. Ezen a részen az előkertés beépítés jellemző.

A zöldfelületi adottságok változók a belterületen, vannak közepes adottságú területek és vannak nagyon széles ültetési sávok (Petőfi utca Ady és templomok közötti szakasza, Kossuth utca délkeleti része), de ez sehol nem szűkül annyira össze, hogy lehetetlenné tegye a növényültetést.

A zöldfelületi adottságok kihasználásában és a növényválasztásban is megnyilvánul az első részben említett települési kettősség. A déli oldal utcáiban a zöldfelületi kihasználtság nagyon rossz. A Munkácsy, illetve a Bartók utcában szinte semmit nem ültetnek a közterületre, az utca zöldfelületét az előkertekbe és az utcai zöldsávba elszórva ültetett tűlevelű örökzöldek adják. A két utcában egy-két lombhullató, díszítő fajon kívül csak tujákat, fenyőket, hamisciprusokat látni, de ezt is szinte kizárólag a telkeken belül. A két utca nagyon lehangoló képet mutat. Hasonló a helyzet az Arany János utca bevezető szakaszán is. A déli területen a Vasút utca különbözik az előbb leírtaktól. Itt is dominálnak az örökzöldek, de ezt a szemközti területtől való elválasztás szüksége indokolja, valamint megjelennek más lombhullató fafajok is a közterületen; gyümölcsfák, cserjék, évelők.

A Petőfi és Kossuth utca nagyon vegyes képet mutat. Az adottságok kihasználtsága közepes, amit nem mindig a területek

lefedettsége, hanem az alkalmazott fajok eredményeznek. Települési szinten ugyan egységes fasorról nem lehet beszélni, de számos utcaszakaszon jelennek meg koros közönséges diókból (*Juglans regia*) és vegyes, alacsony termetű gyümölcsfákból álló fasorok, sőt egyes részeken kettős fasorokat is láthatunk (Petőfi utca templomok és Ady E. utca közötti szakasza). Ezek a települési zöldfelület legértékesebb részei. Emellett a zöldfelületben főként közönséges nyírt (*Betula pendula*) és berkenyét (*Sorbus sp.*), valamint hársat (*Tilia sp.*) találni.

Ezek a részeken is – mint ahogyan a település egészén – a tűlevelű örökzöldek (tuják, hamisciprusok, fenyők, borókák) meglehetősen nagy számban megjelennek. A tűlevelű örökzöldek többsége nagy tömegben nyomasztó, kevésbé dekoratív, mint lombhullató társaik, elhatároló, elzáró hatásuk pedig jóval nagyobb. A keskenyebb sávokba ültetett tuják nagyra növe falszerű lezárást alkotnak, megjelenésük látvány és esetenként közlekedési szempontból is zavaró. Példaként említhető a Petőfi Sándor utca kezdeti szakasza, ahol egyik oldalon csak tűlevelű örökzöldek, a másikon gyümölcsfasor látható. Létjogosultságuk elsősorban a temetőben van hagyományőrző szerepük miatt. A sírok környezetébe, elhatároló sávként megfelelő alkalmazásuk.

A cserjék alkalmazott mennyisége kevés. Az alkalmazott fajok közül nagyobb mennyiségben a mályvacserjét (*Hibiscus syriacus*) és a közönséges fagyalt (*Ligustrum vulgare*) ültetik, valamint az aranyvessző (*Forsythia x intermedia*) előfordulása jelentős. E fajokból szép nyírt sövények is találhatóak. Ezen kívül szerepel puszpáng (*Buxus sempervirens*), közönséges orgona (*Syringa vulgaris*) és gyöngyvessző (*Spiraea sp.*) is a telepített cserjék között.

Nagyon szembetűnők és zavaróak a légvezetékek az egész településen, de főként a zöldfelületi szempontból hiányosabb részeken domináló a megjelenésük.

A belterületi fogadókapuk zöldfelületi ellátottsága nagyon fontos, hiszen ez adja az első benyomást az ide látogatóknak a településről. Ebből a szempontból a Kossuth Lajos utca felőli bevezető szakasz van a legjobb állapotban, mert itt a koros diófák, gyümölcsfák jelenléte meghatározó. A délnyugati településkapu képe azonban kissé sivár. Ezalatt a buszmegálló, illetve a vasútállomás úthoz kapcsolódó előterének megjelenése értendő. Megjegyzendő, hogy a vasútállomás várakozóterében változatos a növénykiültetés és tizenhárom idős vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*) is található, de a padok felújításra szorulnak.

3.1.2. KÖZKERTEK, KÖZPARKOK Templomkertek, központi zöldfelületek

A települési központot és főteret a két templom környezete alkotja a hozzájuk kapcsolódó közterületi zöldfelületekkel. Építészettörténeti szempontból ez a rész a legértékesebb, számos múlt századi építészeti stílust mutató épületet találunk ezen a szakaszon. Zöldfelületi szempontból is a település legfontosabb része a Kossuth Lajos utca Arany J. és Petőfi S. utca közé eső szakasza.

Ezen a területen nagyon zavaró mértékben jelennek meg a légvezetékek, hiszen az utca mindkét oldalán húzódnak. A református templom északnyugati oldalához csatlakozó kertrészben is villanyoszlop jelenik meg az emlékmű mögött, de az egész teret behálózzák a vezetékek és az oszlopok.

A növényalkalmazás nem tér el az általános településképnél leírtaknál. Rendkívüli módon dominálnak a tűlevelű örökzöldek a templomkertekben és környezetükben egyaránt. Lombhullató fafajok közül a nyír és a berkenye jelenik meg, a nyírek között idősebb példányok is találhatók. Az örökzöldek közül a fenyők, tuják és borókák is megtalálhatók, így egyfajta formai és színbeli változatosság teremődik, de közel sem olyan változatos formában, mintha ez cserjékkel vegyes fás csoportokkal és évelőágyakkal történt volna meg. A tűlevelű örökzöldekből álló kiültetéseknek is van jellegzetes hangulatuk, de ilyen mennyiségben nyomasztóvá válnak, mindent eltakarnak. A cserje kevés, fellelhető ugyan egy-egy jelentősebb egyed, de ezek inkább egyenként, az örökzöldek takarásában jelennek meg.

A református templom esetében a növényzettel formált térképzés megjelenik, de a délkeletről csatlakozó közterületet csoportokba ültetett örökzöldek, nyírcsoportok, nagy kihasználatlan területek jellemzik; erről a részről hiányoznak a kertépítészeti terek.

Az emlékművek környezetéből is hiányoznak a növények, melyek keretbe foglalnák, kiemelnék őket. A világháborús emlékművet körülölelő kerítés szép, de az esztétikus háttér megteremtése is fontos. Ugyanez a helyzet a református templom kertjében látható emlékműnél is. Az emlékmű közvetlen környezetének díszítése is fontos. Látvány szempontjából az is megfelelő, ha egy téren önállóan jelenik meg, de a villanyoszlop ebben az esetben sem kedvező háttér.

A római katolikus templomnál a hamisciprusok, tuják, ezüsthányók hangsúlyos megjelenése mellett ki kell emelni a két idős hársat (*Tilia* sp.). A templom környezetében megjelenő sárga korlátelemelek és fehér-sárga csíkosra festett betonalapzatuk mielőbbi cseréje szükséges.

A téren, a református templom délkeleti oldalán lévő bolt környezete is rendezésre szorul. Az idős fehér fűz (*Salix alba*) értékes eleme az előtérnek, de emellett átgondoltabb növénytelepítés és burkolt parkoló kialakítása szükséges.

Összefoglalva javasolt a teret kertépítészeti szempontok alapján újragondolni, és ennek megfelelően átalakítani, hiszen a térképzéshez és nagyobb díszítőhatás eléréséhez a cserjék és a lombhullató fák nélkülözhetetlenek. Ez természetesen nem a meglévő örökzöldek teljes körű felszámolását jelenti, hanem kertépítészeti koncepcióba történő beillesztésüket, hiszen vannak közöttük értékes, idős példányok is. Javasolt azonban a felkopaszodott, rossz helyen lévő egyedek fokozatos cseréje.

3.1.3. INTÉZMÉNYKERTEK / JELENTŐS ZÖLDFELÜLETI IGÉNNYEL RENDELKEZŐ INTÉZMÉNYEK

Óvoda, általános iskola

Az óvodakert kihasználtságán sokat lehet javítani. A hátsókert ligetes kiültetése előnyös a gyerekeknek a játéklehetőségek miatt, bár több lombhullató fajt kellene alkalmazni. Ebben a kertrészben a közlekedési (szállítási) lehetőségek megteremtéséhez mindenképpen szilárd burkolat kialakítása szükséges, mert egy keréknyomokkal felszabdalt kert nem nyújt kedvező látványt.

Az előkert zöldfelületi ellátottsága rossz és a legfőbb probléma, hogy a kert nincs elhatárolva a szomszédos területektől, a közút is elég közel található. A kerítés külső oldalára ritkásan ültetett örökzöldek ezt nem oldják meg, ehhez tömör cserjesáv szükséges. Az óvodakert növényzetét főként fenyőfélék, közönséges nyír és fehér fűz alkotják.

A jövőben figyelmet kell fordítani a szabványokban rögzített, játékok közötti védőtávolságok betartására és a balesetveszélyt csökkentő burkolatok (pl. gumitégla, homok) játszószerkezetek körüli elhelyezésére.

Az iskolához tartozó kertrészénél már több helyen találhatók sövények, de ennek ellenére sok helyen hiányzik az elhatárolás. A pályák környezetében a már említett határoló cserjesáv telepítésén kívül a környezetarchitektúra elemek felújítása is szükséges.

Vonatkozik ez a művelődési ház előterére is, ahol a rozsdásodó, kevésbé esztétikus hirdetőtábla cseréje javasolt. Az ilyen jellegű intézmények környezetében a lucfenyők (*Picea abies*) helyett változatos és nagyobb díszítőértéket képviselő cserje- és évelőágyak telepítésére lenne szükség. A lucfenyők nem töltik be ezt a szerepet.

3.1.4. ZÖLDFELÜLETI INTÉZMÉNYEK

Temető

Az úttól délkeleti irányban lévő temetőrészt vegyes cserjesáv veszi körül, melyben többek között fehér akác, galagonya, kecskerágó található. A temető növényzetét nehézszagú boróka (*Juniperus sabina* 'Tamariscifolia'), közönséges orgona (*Syringa vulgaris*), néhány idős tuja (*Thuja orientalis*) alkotja. Némelyik sír környezete kissé rendezetlen, pedig vannak értékes

XIX. századi terméskő sírkeresztek is. A cserjésedő részek ritkítása, rendezése javasolt.

Az északnyugati temető értékes növényzetét szintén a nehézszagú borókák alkotják, de puszpáng (*Buxus sempervirens*), tuja, valamint a ravatalozó körül nagy lucfenyőcsoport (*Picea abies*) is található. Sok sír környezetében fellelhetők évelőkiültetések is. A temető elhatárolására a lakóterület felőli és az azzal szemközti oldalon ritkás akácfasort telepítettek, de a másik két oldalon semmilyen elhatárolás nincs. A jövőben erre az elválasztásra nagyobb figyelmet kell fordítani és a jelenlegi akácfasor kiegészítése is javasolt.

3.1.5. MEZŐGAZDASÁGI TERÜLET

1946-ban alakult meg a helyi földműves szövetkezet, majd 1949-ben gépállomás létesült. Az első termelőszövetkezet 1952-ben alakult, majd 13 év múltán újrászerveződött. A tsz sokat tett a vizes, mocsaras területek lecsapolásáért. Javító és kiegészítő üzemeiben jelentős számú dolgozót foglalkoztatott. A szövetkezet végül öt település gazdaságait egyesítette, s jelenleg is négyezer hektáron gazdálkodik.

A szántóföldek a közigazgatási terület nagy részét elfoglalják. Jelentősek az összefüggő, homogén szántók. Nagyrészt homokos vályog fizikai féleségűek. A területen főként búzát, napraforgót, cukorrépát termesztene.

3.1.6. ERDŐTERÜLET

- A településen az erdőterületek nagysága 25,3 ha, amelyből 8,7 ha védelmi, 16,6 ha gazdasági rendeltetésű.
- Az erdőterületek 4%-án az AGROPRODUKT Rt. gazdálkodik, 83%-a rendezetlen tulajdonviszonyú, 13%-án magán erdőgazdálkodás folyik.
- A fafajösszetétel a következő: tölgyes 50,2%, akác 27,7%, keménylombos 12,2%, nyár 1,6%, lágylombos 5,1%, fenyő 3,2%.

4. TÁJHASZNÁLATI KONFLIKTUSOK

A társadalmi-gazdasági folyamatokat tükröző, folyamatosan változó táj sokféle szükségletet elégít ki. A tájhasználatok gyakran hatnak egymásra, korlátozzák egymás érvényesülését, és befolyásolják az ökológiai, ökonómiai és tájképi potenciálok egyensúlyát. Mezőlakon a tájhasználati konfliktusok négy problémakör köré csoportosulnak:

- Jelentős problémát okoznak a gazdasági létesítmények körüli kihasználatlan, vagy degradált területek. Rendezésre váró feladat a Sokoró Ipari és Kerekedelmi Kft. üzemegysége előtti terület, ahol ugyan történt növénytelepítés (fagyal, aranyvessző), amely a jövőben részben eltakarja a nem túl esztétikus betonfalat, de a lehetőségekhez képest (széles zöldfelületi sáv) ez kevés, a

lakóterület szomszédságában ennél jelentősebb növénytelepítésre van szükség. A másik terület a vasút előtti tér a buszmegállóval, amely degradált képet mutat. Szemetes, törmelékes terület, omladozó építményekkel. A gazdasági épületek ugyan el vannak takarva, de a lakóterület határán a degradált gyepten álló lucfenyőcsoportok nem nyújtanak kedvező képet.

- A Kis-Séd-patak part menti sávjában a gyepes sáv általában megvan, de a fás növényzet számos helyen hiányos, szakaszos megjelenésű. Ennek tájképi és természetvédelmi problémák mellett környezetvédelmi hatásai is vannak, hiszen a szennyezések kiszűrésében, hatástalanításában, a szántókról érkező tápanyagdúsulás megakadályozásában a part menti fás növényzetnek fontos szerepe van.
- A belterületi lakóterület határa sok helyütt nincs elhatárolva megfelelő mértékben a szomszédos mezőgazdasági területektől, illetve a vasúttól. A Munkácsy és az Ady utca végén nincs megfelelő elhatárolása a lakóterületnek, a vasút zavaró hatása teljes mértékben érvényesül. A megfelelő növénytáv híján por és egyéb szennyezőanyag kerülhet a házak közé, magas lesz a zajhatás, de vizuális szempontból is hátrányos a jelenlegi állapot.
- A közút menti növényesítés (fásítás) teljes hiánya jelentkezik a településről északkeletre, illetve délkeleti irányba kivezető közutak mentén. Amellett, hogy tájészteretiekai szempontból hátrányos, balesetvédelmi szempontból sem megfelelő (szél, hófúvás).
- Illegális hulladéklerakást találtunk a közigazgatási terület szegélyén, az északkeleti irányba vezető közút mentén.

5. TÁJ- ÉS TERMÉSZETVÉDELEM

Mezőlakon országos, illetve helyi jelentőségű védett természeti terület nem található.

Védendő külterületi részek a közigazgatási terület északnyugati, illetve kisebb részben északkeleti részén található *természeti területek*.

A település területének legfontosabb ökológiai folyosója a Kis-Séd-patak. A tájhasználati konfliktusoknál már szerepelt, hogy a part menti a fás növényzet hiányos, gyakran egyáltalán nincs meg.

Az *érzékeny természeti területként* nyilvántartott külterületi részek a közigazgatási terület északi-északnyugati felét foglalják magukba. Az érzékeny természeti területekre (ÉTT) vonatkozó szabályokat a 2/2002 KÖM-FVM rendelet határozza meg. Ezekben a területeken olyan gazdálkodási módszerek fenntartása a cél, amely biztosítja a táji értékek, a biodiverzitás, az élőhelyek megőrzését. Ez a gazdálkodási mód támogatással ösztönzött, önként vállalt korlátozások betartását jelenti.

A védendő értékeken kívül fontos szerepet játszanak az ún. *ökológiai kiegyenlítő felületek*. A nagy kiterjedésű mezőgazdasági

területeken a növény- és állatfajok számára élőhely fragmentumként szolgálnak. Jelen esetben az ökológiai kiegyenlítő felületek közé tartoznak a mezőgazdasági területek szegélyén, utak, árkok mentén húzódó fasorok, cserjesávok. Ezek fő fás fajai a fehér akác (*Robinia pseudoacacia*), a nyarak (*Populus sp.*), fűzek (*Salix sp.*), a kökény (*Prunus spinosa*), az egybibés galagonya (*Crataegus monogyna*), a fekete bodza (*Sambucus nigra*), nedvesebb helyeken, csatornáknál a nád (*Phragmites australis*), az aranyvessző (*Solidago sp.*). A fajok természetvédelmi értéke nem magas, de a területek ökológiai szempontból annál fontosabbak. Részben bűvő- és táplálkozóhelyet, részben vándorlási lehetőséget biztosítanak a Marcal, mint ökológiai folyosó irányába. A településen azért kiemelten értékesek ezek a fás, cserjés állományok, mert a közigazgatási területen nincsenek összefüggő erdő- és gyepterületek az északnyugati területeket kivéve, de a homogén szántókat felosztó fasorok, cserjesávok is sok helyütt hiányoznak. Ilyen ökológiai kiegyenlítő felületként számon tartott részek a természeti területen kívüli gyepterületek is.

Az 1996. évi LIII. trv. kiemeli az egyedi tájértékek megőrzésének fontosságát. Az egyedi tájértékek mutatják a település múltját, hagyományait, az ember társadalmi tevékenységével létrehozott tájalkotó elemek, melyek kultúrtörténeti, vagy esztétikai szempontból egy község számára jelentőssé váltak, de nem állnak műemléki, vagy természetvédelmi oltalom alatt. A tájértéknek közösségi jelentőséggel kell bírnia, környezetével együtt értelmezendő és védendő.

Mezőlak község egyedi tájértékei:

- (1) Vadgesztenyék (*Aesculus hippocastanum*) a vasútállomás területén
- (2) Forrás a vasútállomás területén
- (3) Gólyafészek az Ady és az Arany János utca sarkán
- (4) Gólyafészek az Arany János és a Kossuth Lajos utca sarkán
- (5) Harangtorony az Ady Endre és a Petőfi Sándor utca sarkán
- (6) Világháborús emlékmű a református templomtól délkeletre fekvő kiszélesedő közterületen
- (7) Emlékmű a református templom északnyugati oldalán
- (8) Feszület a római katolikus templom délnyugati homlokzata előtt
- (9) Idős hársak (*Tilia sp.*) a templom környezetében
- (10) Pumpás kút a temetőkhöz vezető út és a Kossuth Lajos utca sarkán
- (11) Értékes XIX. századi terméskő sírkeresztek a temetőben
- (12) Idős nehézszagú borókák (*Juniperus sabina* 'Tamariscifolia) a temetőben
- (13) Gazdasági épület Asszonyfapusztán

6. JAVASLAT

6.1. ZÖLDFELÜLETRE VONATKOZÓ JAVASLATOK, ZÖLDFELÜLET-SZABÁLYOZÁS

A belterület déli részein (új beépítések) a legfontosabb az egységes fasor létrehozása, lehetőleg koros, többször iskolázott fák felhasználásával, hogy hatásuk minél hamarabb érvényesüljön. A Kossuth és Petőfi utcában megvannak (ha csak szakaszokon is) az idős, vagy középkorú fasorok, amelyek kiinduló alapjai lehetnek a dekoratív, egységes zöldfelületi rendszernek.

A település területére zöldfelületi koncepcióterv, részterületeire (közparkok, fontosabb terek) kiviteli terv készítése javasolt. Ennek célja elsősorban a településen elterjedő tűlevelű örökzöldek szerepének átértékelése. Minden településrészben megtalálhatók és számos helyen domináló a megjelenésük. A zöldfelületi adottságok kihasználatlanságának egyrészt a növényültetés hiánya, másrészt a tűlevelű örökzöldek telepítése az oka, hiszen a többszintű növényállomány létrejöttét lehetetlenné teszi, alájuk cserjét telepíteni nem lehet. A többszintű növényállomány nemcsak nagyobb növénytömeget, tökéletesebb elhatárolást jelent (ezt egyébként a tűlevelűek is biztosítják), hanem hogy ezt változatosabb habitussal, bizonyos szintű, játékos áttörtséggel valósítják meg és ehhez járul még a virágzásból adódó díszítőérték. A kihasználtság tehát nem egyszerűen növénytelepítést jelent, hanem a megfelelő növényzet kialakítását bizonyos szempontok szerint. Ez a település egészére vonatkozik, de a díszítettséget leginkább a központi területek igénylik. Itt kell kiemelni az évelők nagy szerepét, amelyeknek – az egynyáriak mellett – fontos szerepük van egy-egy elem, épület hangsúlyozásában.

Nagyobb figyelmet kell szentelni a cserjéknek is, főként a szűkebb utcák növényesítésében, de a közterületeken a térszervezésben is fontos szerephez jutnak.

Legsürgetőbb feladat az egységes fasor megteremtése mellett a központi terület koncepcionális rendezése, téralakítás, környezetarchitektúra elemek elhelyezése, évelőágyak, cserjefoltok telepítése.

Javasolt a jelenleg potenciális zöldfelületként funkcionáló (kihasználatlan) területek zöldfelületi rendszerbe történő bevonása. A gyepek önmagában nem jelentik a lehetőségek kihasználását. Ilyen jellegű tér az óvoda melletti terület is, melyen jelenleg néhány pad és egy-két kis tuja található.

A vasút és környezetének rendezése a megfelelő fogadóképes kialakítása miatt fontos. Ez a jelenleg elhanyagolt állapotot tükröző terület a buszmegálló környéki szemétszórásokkal nem mutat kedvező képet a településről. Ide tartozik a Vasút utcai kereszteződésben lévő rész is, melyben lucfenyőcsoportok állnak gyomos, degradált területen. A vasútállomás elé burkolt parkoló kiépítése szükséges megfelelő növénytelepítéssel. A település más részein is előfordulnak kiépítetlen, spontán parkolók (református

templomtól délkeletre lévő bolt előtt). Ezek rendezése sürgető feladat.

A tájjeleg megtartása, kialakítása érdekében ajánlott növényfajokat közöljük az alábbiakban. Ezek nagy része hazánkban őshonos, kisebbik része pedig elsősorban a gyümölcsfajokból, illetve a falusias jelleget tükröző parasztkerti növényekből kerül ki.

FÁK

<i>Acer campestre</i>	Mezei juhar
<i>Acer platanoides</i>	Korai juhar
<i>Acer pseudoplatanus</i>	Hegyi juhar
<i>Acer tataricum</i>	Tatár juhar
<i>Alnus glutinosa</i>	Mézgás éger
<i>Carpinus betulus</i>	Gyertyán
<i>Fraxinus excelsior</i>	Magas kőris
<i>Juglans regia</i>	Közönséges dió
<i>Platanus acerifolia</i>	Platán
<i>Prunus amygdalus</i>	Mandula
<i>Quercus robur</i>	Kocsányos tölgy
<i>Salix alba</i>	Fehér fűz
<i>Tilia cordata</i>	Kislevelű hárs
<i>Tilia tomentosa</i>	Ezüsthárs

ALACSONY TERMETŰ FÁK

Alacsony termetű gyümölcsfák (meggy, szilva)	
<i>Crataegus laevigata</i> 'Paul's Scarlet'	Bíborvirágú galagonya
<i>Pyrus calleryana</i> 'Chanticleer'	Kínai körte
<i>Sorbus borbásii</i>	Borbás-madárberkenye
<i>Tilia tomentosa</i> 'Bori'	Ezüst hárs 'Bori' fajtája

CSERJÉK

<i>Berberis vulgaris</i>	Közönséges borbolya
<i>Buxus sempervirens</i>	Puszpáng (temető!)
<i>Cornus mas</i>	Húsos som
<i>Cornus sanguinea</i>	Veresgyűrű som
<i>Corylus avellana</i>	Mogyoró
<i>Cotinus coggygria</i>	Cserszömörce
<i>Crataegus monogyna</i>	Egybibés galagonya
<i>Juniperus sabina</i> 'Tamariscifolia'	Nehézszagú boróka (temető!)
<i>Hibiscus syriacus</i>	Mályvacserje
<i>Hippophae rhamnoides</i>	Homoktövis
<i>Kerria japonica</i> 'Pleniflora'	Boglárkacserje
<i>Kolkwitzia amabilis</i>	Kínailonc
<i>Laburnum anagyroides</i>	Aranyeső
<i>Ligustrum vulgare</i>	Vesszős fagyal
<i>Philadelphus coronarius</i>	Jezsámen
<i>Prunus spinosa</i>	Kökény
<i>Prunus tenella</i>	Törpe mandula

<i>Spiraea cinerea</i> 'Grefsheim'	Hamvas gyöngyvessző
<i>Spiraea vanhouttei</i>	Köz. gyöngyvessző
<i>Syringa vulgaris</i>	Kerti orgona

ÉVELŐK

<i>Aster</i> sp.	Őszirózsa
<i>Bergenia cordifolia</i>	Szívlevelű bőrlevél
<i>Calendula officinalis</i>	Körömvirág
<i>Chrysanthemum</i> sp.	Krizantém
<i>Convallaria majalis</i>	Májusi gyöngyvirág
<i>Hemerocallis</i> sp.	Sásliliom fajok
<i>Hosta</i> sp.	Árnyékliliom fajok
<i>Iris pallida</i> 'Variegata'	Dalmát nőszirm
<i>Lavandula angustifolia</i>	Levendula
<i>Rosa</i> sp.	Rózsa fajok
<i>Salvia officinalis</i>	Orvosi zsálya
<i>Sedum</i> sp.	Varjúháj
<i>Sempervivum</i> sp.	Kövirózsa
<i>Yucca filamentosa</i>	Fürtös pálmaliliom

6.2. TÁJ- ÉS TERMÉSZETVÉDELMI JAVASLATOK

A természeti területek belterületbe nem vonhatók, rajtuk beépítésre szánt terület, bányaterület nem jelölhető ki. Művelési ág megváltoztatása, illetve közmű, közút építése környezeti hatásvizsgálat alapján, a természetvédelmi hatóság által meghatározott feltételekkel engedélyezhető.

Fontos tájvédelmi feladat a hiányzó fasorok, erdő- és cserjesávok létrehozása, illetve ezek segítségével zöldfolyosó rendszer kialakítása a Marcal irányába. A településen gyakoriak a nagy területű, összefüggő szántók. A vizsgálatban már szerepelt, hogy a külterületen nagyon kevés az összefüggő erdő-, illetve gyepterületek aránya. Az összes erdőterület mindössze 25,3 ha., ezért is kiemelt fontosságú a szántók, csatornák, utak menti sávok fásítása, a meglévő fasorok védelme, fajszaük növelése. A tájidegen fajok mellett, illetve a későbbiekben azok helyett őshonos fajok telepítése javasolt. Az erdő- és cserjesávok védelme nemcsak ökológiai, hanem tájképi szempontból is fontos.

Ökológiai előnyeik túl a fasorok, cserjesávok telepítésének talajvédelmi, vízháztartásbeli előnyei is vannak. Az erdősávok lecsökkenti a szél erejét, ezáltal csökken a szárító hatás és a mechanikai károsítás is, és nagyobb terméseredmény érhető el, így járulnak hozzá a fenntartható tájhasználathoz.

Az egyedi tájértékek megóvásának szükségességét a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény rögzíti a 6.§ 2. bekezdésében. Ez elsősorban a tájérték kataszterezését, részletes leírását (MI-13-25 műszaki irányelv) és folyamatos állapot, illetve állagmegóvását foglalja magába. Az egyedi tájérték környezetének rendezése is szervesen hozzátartozik ehhez a

tevékenységhez. Ez elsősorban a fészületek, emlékművek, kutak környezetének növényesítését jelenti.

6.3. TÁJREHABILITÁCIÓS JAVASLATOK

A tájrehabilitációs feladatok megvalósítása nagyon fontos a táji adottságainak hosszú távú megtartásához. A legfontosabb rehabilitációs javaslatok a következők:

- Tájrehabilitációs feladat a vízfolyások parti sávjának rendezése, növényhiányos szakaszainak őshonos fajokkal történő kiegészítése. Fontos, hogy szántók sehol ne érintkezzenek a vízfolyásokkal, ezért a 3-3 méteres, kezelésre fenntartott parti sávon kívül a patakokat legalább az egyik partoldalon 10 méteres fás-cserjés sáv válassza el a mezőgazdasági területtől. Ez ökológiai, talaj- és vízminőség-védelmi szempontból egyaránt fontos.
- Az illegális hulladéklerakás felszámolása szükséges.
- Figyelmet kell fordítani a gazdasági területek lakóterülettől örtendő elhatárolására, illetve gondoskodni kell a növényzet fenntartásáról, ápolásáról. A vasút környéki degradált területek rendezése zöldfelületi és esztétikai szempontok miatt is szükséges.
- Környezetvédelmi és tájesztétikai szempontok miatt a lakóterületek és a szomszédos szántók, valamint a vasút erdő- és cserjesávokkal történő elválasztása szükséges tájképvédelmi és környezetvédelmi okok miatt. Erdősáv telepítése javasolt a teljes belterület, valamint a majorok köré. Továbbá javasolt a temető megfelelő növényzettel történő körbehatárolása is.
- Az utak tájba illesztése, környezetük rendezése.
Ennek biztosításához a következők szükségesek:
  - az utak burkolatának folyamatos javítása, karbantartása
  - az útszéli árkok tisztítása, a vízelvezetés biztosítása
  - a közutak utak menti hiányzó szakaszokon tájhonos fajokból álló fasor és cserjesávok telepítése (lásd Telepítésre javasolt növények jegyzéke)
- Erdőtelepítés elvégzése javasolt a következő helyrajzi számokon: 06, 09, 056, 059, 0223, 0235, 0237, 0241, 0284, 0298. Az erdőterületek, illetve erdősávok, fasorok telepítése, felújítása őshonos fajokkal történjen (tölgyek, hársak, kőris, szil, hazai nyarak).